

Wschodnie wybrzeże Afryki określone jest często mianem najbardziej perspektywistycznego miejsca na Ziemi w kontekście produkcji ropy i gazu. Media nadały nawet temu regionowi nazwę nowego w górnictwa afrykańskiego do produkcji paliw. W tym kontekście istotne wydaje się pytanie dotyczące gotowości do produkcji ropy i gazu? Jak pokazują do wiadomości ostatnich kilku dekad, surowce naturalne w Afryce Subsaharyjskiej okazywały się niekiedy katalizatorem konfliktów i destabilizacji makroekonomicznej, niekiedy kołem zamachowym wzrostu gospodarczego. Negatywna korelacja pomiędzy występowaniem na danym terytorium określonych kopalin a wzrostem gospodarczym i stabilnością polityczną określana jest mianem tzw. „klęski surowcowej”. Pomimo publicystycznego wydźwięku tego określenia, badania nad hipotezą klęski surowcowej rozwijane są w ekonomii i naukach politycznych od przeszło dwudziestu lat, za prace poświęcone temu zagadnieniu wyszły spod piór czołowych i najwyśmienici naukowcy (m.in. Jeffrey Sachs, Joseph J. Stiglitz, Richard Auty, Paul Collier). Na gruncie polskim, wiodącym ośrodkiem w badaniach nad zagadnieniami klęski surowcowej (zwanego także „paradoksem obfitości”) jest Instytut Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego.

Celem niniejszego projektu jest odpowiedź na pytanie, czy i w jaki sposób historyczny moment odkrycia w górnictwa afrykańskiego do produkcji paliw. Autorzy projektu wybrali Tanzanię, jako studium przypadku z kilku ważnych powodów. Po pierwsze, Tanzania nie posiada znacznych złóż surowców mineralnych, jest krajem rolniczym, który nie ma do wiadomości w przemyśle wydobywczym. Sytuacja taka pozwoli wyraźnie określić stopień przygotowania do wydobywania i sprzedaży gazu w państwie, które z surowcami nigdy wcześniej nie miało do czynienia. Po drugie, tanzaniańskie złóża gazu są jednym z największych odkrytych złóż surowca na świecie w ostatniej dekadzie. Wartość potwierdzonych zasobów tego surowca jest oceniana na 15-krotnie tanzaniańskiego PKB w 2014, a dodatkowo, z dużym prawdopodobieństwem, może na stwierdzić, że po rozpoczęciu wydobywania pojawią się kolejne odkrycia złóż gazu (a może i ropy naftowej – złóża gazu naturalnego i ropy bardzo często „siadają” ze sobą).

Pojawia się zatem pytanie, czy Tanzania będzie w stanie stworzyć infrastrukturę prawną i instytucjonalną, która pozwoli jej efektywnie zarządzać ogromnymi zyskami ze sprzedaży gazu. Produkcja gazu wymaga wiedzy technicznej, której w Tanzanii brakuje, dlatego Autorzy zamierzają sprawdzić w jaki sposób (i czy w ogóle) państwo to zamierza przewyżyć dobrze zdefiniowane w literaturze przedmiotu problemy związane z właściwym opodatkowaniem korporacji wydobywczych czy transferem zysków.

Ogromne pokłady gazu w zestawieniu ze słabymi instytucjami państwowymi oraz relatywnie wysokim poziomem korupcji w Tanzanii, wydają się sugerować, że nie będzie w stanie negocjować uczciwych umów z korporacjami działającymi w sektorze wydobywczym. Z zagadnieniem tym, wiąże się również strategia rozwoju gospodarczego Tanzanii i walka z bezrobociem wśród osób młodych. Innymi słowami, badacze chcieliby uzyskać odpowiedź na pytanie: jakie czynności rząd zamierza przeprowadzić, aby renta surowcowa zapewniła długotrwały rozwój państwa. Sytuacja, w której korporacje wydobywcze płacą uczciwie podatki (co samo w sobie jest niezwykle trudnym zadaniem do wyegzekwowania w warunkach Afryki Subsaharyjskiej) nie jest jeszcze żadną gwarancją, że rządki dostępnym będzie wydawana we właściwy sposób. W tym miejscu może być postawione kolejne pytanie, czy wieloletnia dominacja Partii Rewolucyjnej Tanzanii na scenie politycznej (ponad 70% poparcia w ostatnich wyborach) nie zostanie dodatkowo wzmocniona dzięki dostępowi do środków finansowych ze sprzedaży praw do wydobywania gazu?

Badania w ramach projektu przeprowadzone będą w interdyscyplinarnym zespole, tworzonym przez reprezentanta nauk ekonomicznych i nauk politycznych. Wśród metod i technik badawczych użytych w pracy najważniejsze miejsce zajmować będą: analiza piemiennictwa, analiza historyczna, analiza polityczna, analiza makroekonomiczna, metoda statystyki powszechnej, analiza komparatywna, zaś wśród głównych technik badawczych używanych podczas wizyty studyjnej wymienić należy: obserwację oraz wywiady pogłębione z aktorami zaangażowanymi w proces tworzenia infrastruktury prawnej i instytucjonalnej związanej z górnictwem gazu w Tanzanii.

Jak pokazuje praktyka, tworzenie rzetelnych opracowań naukowych poświęconych Afryce Subsaharyjskiej nie jest możliwe bez wizyt studyjnych na kontynencie afrykańskim. Wynika to głównie z faktu, iż w literaturze przedmiotu funkcjonuje bardzo wiele mitów i uproszczeń, które są powielane przez kolejnych autorów. Ambicją zespołu badawczego jest stworzenie opracowania nowatorskiego, opartego na danych źródłowych zebranych w Tanzanii, z których głównym celem stanowi będą wywiady pogłębione z kluczowymi aktorami zaangażowanymi w procesy tworzenia sektora i zarządzania zyskami płynącymi z eksploatacji w górnictwa. Z uwagi na małą ilość opracowań problemowych poświęconych Tanzanii (w tym szczególnie danych statystycznych, prognoz dotyczących poziomu wydobywania i zysków z eksploatacji surowców) oraz aktualność problemu badawczego, wywiady pogłębione (wraz z kontekstualizacją uzyskanych danych) wydają się być najbardziej zasadnym sposobem budowania wiedzy na temat obecnej sytuacji w tym państwie.

Proponowany projekt jest kontynuacją badań, które wnioskodawcy prowadzili m.in. w Botswanie, Zambii, Ghanie, Namibii i Ugandzie. Jego przeprowadzenie, jest gwarantowane dotychczasowym do wiadomości badawczym wykonawców projektu. Wyniki prac przyczynią się do uzyskania szerszego oglądu sytuacji w Subsaharyjskich państwach surowcowych, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które znajdują się w momencie przygotowywania infrastruktury prawnej i instytucjonalnej do właściwego zarządzania sektorem wydobywczym, które pozwoli uniknąć klęski surowcowej.